

УДК 343.125

DOI 10.33244/2617-4154.2(11).2023.141-149

А. В. Свінцицький,

канд. юрид. наук,

заслужений юрист України,

Український науково-дослідний

інститут спеціальної техніки

та судових експертиз

Служби безпеки України

e-mail: 30.07@nusta.edu.ua

ORCID ID 0000-0002-2562-8852

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ ОСІБ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

У статті розглянуто норми законодавства та судову практику щодо забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні. Зазначено, що, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» суди, органи та установи системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією та законами України. Повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені. Проте цей законодавчий акт не повністю відповідає реаліям сьогодення, а саме в умовах ведення активних бойових дій на території України норми закону не є дієвими.

У зв'язку з цим парламентом в останній час було напрацьовано багато змін до законодавства, спрямованих на адаптацію кримінального провадження до умов воєнного стану. Суди працювали в умовах постійних законодавчих змін і без доступу до Єдиного реєстру судових рішень, що унеможливило дослідження судової практики й ускладнювало формування однакових підходів до реалізації нових законодавчих норм. Саме тому вивчення питання забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні під час воєнного стану, дослідження правозастосовної практики з цього питання є важливим і актуальним питанням сучасної кримінальної процесуальної науки.

Аналіз судової практики дозволив виокремити умовні критерії, які враховуються суддями під час вирішення питання про зміну запобіжного заходу у виді тримання під вартою або домашнього арешту на особисте зобов'язання. Крім загальних обставин, передбачених КПК України, це також: 1) перебування на території, де ведуться (не ведуться) активні бойові дії; 2) наявність сім'ї та необхідність вивезення на безпечну територію; 3) чи є підозрюваний, обвинувачений військовозобов'язаним та чи підлягає він мобілізації; 4) спроможність особи захищати Україну з огляду на характер правопорушення, за яке її притягнуто до відповідальності; 5) чи отримував підозрюваний,

обвинувачений повістку до військкомату; б) дотримання умов запобіжного заходу тощо.

Ключові слова: *воєнний стан, забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні, рішення суду, система правосуддя, запобіжні заходи, тримання під вартою.*

Мета статті. Дослідити та проаналізувати практичні аспекти застосування запобіжних заходів у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану, визначити проблемні моменти законодавчого регулювання цього питання та запропонувати напрями їх вирішення.

Постанова проблеми. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» суди, органи й установи системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією та законами України. Повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах правового режиму воєнного стану не можуть бути обмежені [1]. Проте цей законодавчий акт не повністю відповідає реаліям сьогодення, а саме в умовах ведення активних бойових дій на території України норми закону не є дієвими.

У зв'язку з цим парламентом в останній час було напрацьовано багато змін до законодавства, спрямованих на адаптацію кримінального провадження до умов воєнного стану. Суди працювали в умовах постійних законодавчих змін і без доступу до Єдиного реєстру судових рішень, що унеможливило дослідження судової практики й ускладнювало формування однакових підходів до реалізації нових законодавчих норм. Саме тому вивчення питання забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні під час воєнного стану, дослідження правозастосовної практики з цього питання є важливим і актуальним питанням сучасної кримінальної процесуальної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням питання щодо забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні в різні періоди часу займалися багато вчених-процесуалістів, а саме: Л. Л. Нескороджена, І. Ф. Крилов, А. І. Бастрикін, В. К. Бобров, М. І. Бажанова, Ю. В. Баулін, О. А. Брильов, О. Г. Волеводз, Н. М. Гуторова, Л. А. Гарбовський, Ю. М. Дьомін, А. В. Кузнецов, С. Г. Кузьменко, А. І. Друзін, М. І. Панов, І. І. Піскун, М. І. Омеляненко, В. В. Ігнатенко та інші.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу судової практики щодо застосування окремих заходів забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні можна зробити певні висновки. Так, насамперед звертає на себе увагу поширеність розгляду клопотань у дистанційному режимі або без участі підозрюваного, обвинуваченого, який тримається під вартою.

Верховний Суд у листі від 03.03.2022 «Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» зазначив про відповідні умови розгляду клопотання без участі особи, якої воно стосується: 1) об'єктивні обставини; 2) як виняток; 3) належна мотивація такої процедури розгляду. Крім того, з листа вбачається, що розгляд відповідних клопотань за відсутності підозрюваного можна

допускати, отже, це не має бути загальним правилом. Однак практика склалася так, що відповідні клопотання про продовження або зміну запобіжного заходу постановлялися без участі підозрюваного, обвинуваченого або за участю підозрюваного, обвинуваченого в дистанційному режимі, незалежно від його згоди на це [2].

У зв'язку з введенням на території України воєнного стану та відсутністю технічної можливості дистанційного зв'язку з ДУ «Рівненський слідчий ізолятор» не вдалося забезпечити безпосередню участь обвинуваченого у судовому засіданні. Зважаючи на те, що у судовому засіданні присутній захисник обвинуваченого, суд вважає за можливе розглянути подану заяву (про зміну запобіжного заходу) без участі обвинуваченого з огляду на таке. Статтею 64 Конституції України передбачена можливість введення в Україні воєнного або надзвичайного стану. При цьому можуть встановлюватися певні обмеження прав і свобод людини із зазначенням строку дії цих обмежень. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державної незалежності України, її територіальної цілісності. 24 лютого 2022 року, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», постановлено ввести воєнний стан строком на 30 діб. Враховуючи викладене, положення ст. 2 КПК України, введений на території України Указом Президента України воєнний стан та безпосередня присутність захисника обвинуваченого в судовому засіданні, який зобов'язаний діяти виключно в інтересах підзахисного відповідно до Закону України «Про адвокатуру», суд дійшов висновку, що відсутність обвинуваченого в судовому засіданні не є перешкодою для розгляду клопотання про зміну запобіжного заходу та не порушує права останнього [3].

Другим моментом, який звертає на себе увагу під час дослідження судової практики, пов'язаної із запобіжними заходами під час війни, є значна кількість судових рішень, постановлених за наслідками розгляду клопотань (переважно сторони захисту) про зміну застосованого раніше запобіжного заходу. Проведений аналіз свідчить, що, звертаючись із клопотанням про зміну тримання під вартою або домашнього арешту, захист переважно апелює до: 1) наміру підозрюваного, обвинуваченого захищати свою Батьківщину та 2) небезпеки застосованого запобіжного заходу для життя і здоров'я підозрюваного, обвинуваченого в умовах воєнного стану. Значний масив становлять судові рішення про зміну запобіжного заходу у вигляді застави на особисте зобов'язання та зменшення суми раніше внесеної застави. У цьому випадку слідчі судді та суди істотно частіше задовольняють подані клопотання за умови перерахування застави або суми, на яку її зменшено, на спеціальний рахунок Збройних сил України.

Варто зазначити, що ст. 616 КПК України, яка передбачає скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або зміну запобіжного заходу з інших підстав набула чинності лише 22.03.2022 (майже через місяць з початку повномасштабного вторгнення) [4]. При цьому Вищий антикорупційний суд та деякі інші суди ухвалювали рішення про зміну

запобіжного заходу з огляду на намір підозрюваного, обвинуваченого здійснювати заходи із забезпечення національної безпеки й оборони, відсічі та стримування збройної агресії російської федерації проти України і використання переданих у заставу коштів для внесення для цілей оборони України. Отже, в цьому питанні варто свідчити про ті винятки, коли законодавство підхоплює актуальні практичні тенденції і слідує за судовою практикою, а не навпаки.

Аналіз судової практики дозволяє виокремити умовні критерії, які враховуються суддями під час вирішення питання про зміну запобіжного заходу у виді тримання під вартою або домашнього арешту на особисте зобов'язання. Крім загальних обставин, передбачених КПК України, це також: 1) перебування на території, де ведуться (не ведуться) активні бойові дії; 2) наявність сім'ї та необхідність вивезення на безпечну територію; 3) чи є підозрюваний, обвинувачений військовозобов'язаним та чи підлягає він мобілізації; 4) спроможність особи захищати Україну з огляду на характер правопорушення, за яке її притягнуто до відповідальності; 5) чи отримував підозрюваний, обвинувачений повістку до військкомату; 6) дотримання умов запобіжного заходу тощо.

Суд критично оцінює посилення обвинуваченого та його захисника щодо можливої участі обвинуваченого в захисті України в умовах воєнного стану шляхом його вступу до лав Збройних сил України чи територіальної оборони. Обвинуваченим не надано суду жодних доказів його звернення до відповідних органів щодо його зарахування до лав територіальної оборони чи мобілізації до Збройних сил України [5].

Захисник обвинуваченого в судовому засіданні просила клопотання задовольнити та надати можливість її підзахисному вступити до лав Збройних сил України та взяти участь в обороні держави в умовах воєнного стану. Водночас від захисника суд отримав інформацію про те, що обвинувачений не є військовозобов'язаним та не проходив військову службу раніше [3].

Варто зазначити, що у законодавстві не передбачено порядку розгляду матеріалів кримінальних проваджень та порядку розгляду питань доцільності продовження запобіжних заходів, зокрема у виді тримання під вартою, в умовах воєнного стану, у разі загрози життю і здоров'ю складу суду та учасників процесу, на стадії судового провадження в першій інстанції, а тому вказані питання судом вирішуються, керуючись загальними принципами кримінально-процесуального законодавства, вимогами глав 18, 28 КПК України та здорового глузду. Бойові дії тривали безпосередньо біля м. Київ, що потребувало активізації зусиль усіх громадян України, які здатні боронити свою державу. Обвинувачений, хоч і обвинувачується у вчиненні тяжкого злочину, проте раніше не судимий, психологічно та фізично потенційно має змогу стати на захист України від військового вторгнення збройних сил російської федерації. При цьому під час досудового слідства не перебував під вартою і належно виконував процесуальні обов'язки. Лише під час судового розгляду не з'явився на виклики до суду, був оголошений у розшук і після затримання йому було змінено запобіжний захід на більш тяжкий – тримання під вартою. На думку суду, ризики та обставини, які були встановлені на стадії судового розгляду, під час введення воєнного стану, у ході

активних бойових дій на околицях м. Київ, з урахуванням особи обвинуваченого, часу його перебування під вартою, у цьому кримінальному провадженні не можуть бути достатньою підставою для продовження йому запобіжного заходу у виді тримання під вартою, а тому цей захід підлягає зміні на особисте зобов'язання з покладенням відповідних обов'язків [6].

Станом на день подання клопотання обвинуваченим та на день його розгляду активних бойових дій на території м. Черкаси та Черкаської області не проводилося. При цьому в м. Черкаси та Черкаській області діяла комендантська година з 20.00 до 06.00. У цей час заборонено було перебувати на вулиці та в інших громадських місцях, за винятком сигналу тривоги. За таких обставин переміщення у сховище в період сигналу повітряної тривоги є необхідним заходом безпеки та не може бути розцінено як порушення запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту. Разом з цим обвинувачений не надав до суду будь-яких підтверджувальних доказів того, що він прийнятий на службу до територіальної оборони та у зв'язку з перебуванням в умовах нічного домашнього арешту він обмежений у виконанні відповідних воєнних і спеціальних завдань, доручених командуванням територіальної оборони, щодо забезпечення національної безпеки та оборони України [7].

Нерідко сторона захисту вказує лише на саму наявність воєнного стану. Проте в переважній більшості таке не визнається підставою для зміни запобіжного заходу. Слідчий суддя звертає увагу на те, що в судовому засіданні не спростовано факту обґрунтованості повідомленої на сьогодні підозри та не було надано відповідних доказів, які б свідчили про те, що нині відсутні ризики, які були враховані судом під час застосування до підозрюваного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Так, стороною захисту не надано жодних нових доказів в обґрунтування обставин, які б не були досліджені слідчим суддею під час застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Крім того, слідчий суддя звертає увагу на те, що введення в Україні військового стану не є підставою для звільнення підозрюваного з-під варті [8].

З набуттям чинності статті 616 КПК України нормативно закріплені підстави скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або зміна запобіжного заходу з інших підстав. Як вбачається з реєстру судових рішень, до судів почала надходити велика кількість клопотань сторони захисту про зміну запобіжного заходу на підставі ст. 616 КПК України. І практика в цьому питанні є неоднозначною – деякі клопотання розглядаються й вирішуються, а інші повертаються заявнику чи направляються для вирішення прокурору.

Крім того, ч. 1 ст. 616 КПК України передбачено порядок скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або зміна запобіжного заходу з інших підстав, яким чітко визначено, що, зокрема, обвинувачений має право звернутися до прокурора з клопотанням, і за результатами розгляду такого клопотання саме прокурор має право звернутися до суду, який розглядає кримінальне провадження, з клопотанням про скасування цієї особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою [9].

Враховуючи викладене, беручи до уваги вимоги ст. 616 КПК України, суд дійшов висновку про надіслання прокурору клопотання обвинуваченого про скасування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для відповідного реагування [10].

Викликана війною зміна кримінального процесуального законодавства призвела до того, що на сьогодні паралельно існують два порядки зміни запобіжного заходу: загальний порядок, передбачений ст. 201 КПК України, та особливий порядок під час здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану, закріплений у ст. 616 КПК України. У разі загального порядку з клопотанням про зміну запобіжного заходу безпосередньо до суду можуть звернутися як підозрюваний, обвинувачений, так і його захисник. У другому випадку захисник нормативно не включений законодавцем до переліку суб'єктів, які мають ставити питання про скасування запобіжного заходу. В екстраординарній процедурі відповідне звернення має бути адресоване прокурору, який зі свого боку має право (а не зобов'язаний) звернутися до слідчого судді або суду з клопотанням про скасування запобіжного заходу. Єдиним випадком прямого звернення до слідчого судді, суду є необхідність запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту на особисте зобов'язання в місцях ведення активних бойових дій. При цьому, якщо в порядку ст. 201 КПК України слідчий суддя, суд зобов'язаний розглянути клопотання підозрюваного, обвинуваченого, то під час застосування ч. 6 ст. 616 КПК України йдеться про право слідчого судді, суду розглянути це питання. Тобто сама наявність судового контролю є диспозитивною й перебуває в прямій залежності від дискреції прокурора.

Метою зміни запобіжного заходу в порядку ст. 616 КПК України є проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період, а якщо свідчити про зміну запобіжного заходу у виді застави – використання коштів, переданих у заставу (повним обсягом або частково), для внесення на спеціальні рахунки Національного банку України для цілей оборони України. Водночас у мирних умовах зміну запобіжного заходу можуть зумовити будь-які обставини, які впливають на його реалізацію [11].

На відміну від зміни запобіжного заходу у виді тримання під вартою та домашнього арешту, де позитивні рішення не мають системного характеру, судові рішення, спрямовані на заміну застави особистим зобов'язанням, мають масовий характер. Зміна запобіжного заходу у виді застави має два способи: 1) безпосередньо зміна застави на особисте зобов'язання; 2) зміна запобіжного заходу у виді застави шляхом зменшення на суму, яка підлягає перерахуванню на потреби Збройних сил України. З 22 березня цього року також передбачене повне скасування запобіжного заходу при тому, що для загального порядку кримінального провадження не передбачено такого інституту.

Висновки. Отже, судова практика свідчить про переважну кількість випадків задоволення відповідних клопотань за умови перерахування сум застави на рахунок Збройних сил України. Тут показовим є те, що сторона обвинувачення не заперечує проти задоволення таких клопотань сторони захисту. Судом при цьому враховується не лише намір підозрюваного, обвинуваченого, а й воля заставодавця (якщо застава вносилася іншою особою).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий стан воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII / офіц. сайт Верховної Ради України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Щодо окремих питань здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану : лист Верховного Суду від 03.03.2022 № 2/0/2-22. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf
3. Ухвала Ківерцівського районного суду Волинської області від 04.03.2022 у справі № 158/355/20. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/102983294>
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI / офіц. сайт Верховної Ради України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B017/print29932-924471646>
5. Ухвала Косівського районного суду Івано-Франківської області від 14.04.2022. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103373031/>
6. Ухвала Голосіївського районного суду м. Києва від 31.03.2022 у справі № 752/6269/21. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103271960/>
7. Ухвала Придніпровського районного суду м. Черкаси від 16.03.2022 у справі № 711/5885/21. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103430886/>
8. Ухвала слідчого судді Київського районного суду міста Одеси від 09.03.2022 у справі № 947/15792/21. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103439938>
9. Ухвала Броварського районного суду Київської області від 04.04.2022 у справі № 366/3127/21. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103384416/>
10. Ухвала Дзержинського районного суду м. Харкова від 20.04.2022 у справі № 638/13470/20. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/107815346/>
11. Михайленко В. Судова практика з питань запобіжних заходів в умовах воєнного стану. URL : <https://lexinform.com.ua/yuridychna-praktyka/sudova-praktyka-z-pytan-zapobizhnyh-zahodiv-v-umovah-voyennogo-stanu/>

REFERENCES

1. Pro pravovyi stan voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 12 travnia 2015 roku № 389-VIII / ofits. sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
2. Shchodo okremykh pytan zdiisnennia kryminalnoho provadzhennia v umovakh voiennoho stanu : lyst Verkhovnoho Sudu vid 03.03.2022 No 2/0/2-22. URL : https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/war/Inform_lyst_2022_03_03.pdf
3. Ukhvala Kivertsivskoho raionnoho sudu Volynskoi oblasti vid 04.03.2022 u spravi № 158/355/20. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/102983294>
4. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 13 kvit. 2012 r. № 4651-VI / ofits. sait Verkhovnoi Rady Ukrainy. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B017/print29932-924471646>

Свінцицький А. В. Забезпечення участі осіб у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану: прикладні аспекти

5. Ukhvala Kosivskoho raionnoho sudu Ivano-Frankivskoi oblasti vid 14.04.2022. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103373031/>

6. Ukhvala Holosiivskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 31.03.2022 u spravi № 752/6269/21. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103271960/>

7. Ukhvala Prydniprovskoho raionnoho sudu m. Cherkasy vid 16.03.2022 u spravi № 711/5885/21. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103430886/>

8. Ukhvala slidchoho suddi Kyivskoho raionnoho sudu mista Odesy vid 09.03.2022 u spravi № 947/15792/21. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103439938>

9. Ukhvala Brovarskoho raionnoho sudu Kyivskoi oblasti vid 04.04.2022 u spravi № 366/3127/21. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/103384416/>

10. Ukhvala Dzerzhynskoho raionnoho sudu m. Kharkova vid 20.04.2022 u spravi № 638/13470/20. URL : <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/107815346/>

11. Mykhailenko V. Sudova praktyka z pytan zapobizhnykh zakhodiv v umovakh voiennoho stanu. URL : <https://lexinform.com.ua/yuridychna-praktyka/sudova-praktyka-z-pytan-zapobizhnyh-zahodiv-v-umovah-voyennogo-stanu/>

A. V. Svintsytskyi. Ensuring the participation of persons in criminal proceedings under martial law: applied aspects

The article examines legislative norms and court practice on ensuring the participation of persons in criminal proceedings. It is noted that in accordance with the law of Ukraine "On the legal regime of martial law", courts, bodies and institutions of the justice system act exclusively on the basis, within the limits of authority and in the manner determined by the Constitution and laws of Ukraine. The powers of courts, bodies and institutions of the justice system provided for by the Constitution cannot be limited in the conditions of the legal regime of martial law. However, this legislative act does not fully correspond to the realities of today, namely, in the conditions of active hostilities on the territory of Ukraine, the provisions of the law are not effective.

In this regard, the parliament has recently worked out many changes to the legislation aimed at adapting criminal proceedings to the conditions of martial law. Courts worked in conditions of constant legislative changes and without access to the Unified Register of Court Decisions, which made it impossible to study judicial practice and made it difficult to form uniform approaches to the implementation of new legislative norms. That is why the study of the issue of ensuring the participation of persons in criminal proceedings during martial law, the study of law enforcement practice on this issue is an important and relevant issue of modern criminal procedural science.

The analysis of judicial practice made it possible to single out the conditional criteria that judges take into account when deciding on the issue of changing a preventive measure in the form of detention or house arrest to personal commitment. In addition to the general circumstances provided for by the Criminal Procedure Code of Ukraine, it is also 1) staying in the territory where active hostilities are (not being) waged, 2) the presence of a family and the need to be taken to a safe territory, 3) whether the suspect, the accused is conscripted and whether he is subject to mobilization, 4) the person's ability to defend Ukraine in view of the

nature of the offense for which he was prosecuted, 5) whether the suspect, the accused received a summons to the Military Commissariat, 6) compliance with the conditions of a preventive measure, etc.

Keywords: *martial law, ensuring the participation of persons in criminal proceedings, court decision, justice system, preventive measures, detention.*

Стаття надійшла до редколегії 10 березня 2023 року